

HABILITATION THESIS REVIEWER'S REPORT

Masaryk University

Faculty

Procedure field

Applicant

**Applicant's home unit,
institution**

Habilitation thesis

Reviewer

**Reviewer's home unit,
institution**

Faculty of Social Studies

Political Sciences

Mgr. Pavel Dufek, Ph.D.

Faculty of Social Studies,
Masaryk University

Democracy as Public Justification: Towards a Non-Authoritarian Political Theory

doc. JUDr. Tomáš Sobek, Ph.D.

Faculty of Law,

Masaryk University

Abych nevytvářel zbytečné napětí, rovnou konstatuji, že se jedná o **mimořádně kvalitní práci**, která ztělesňuje obdivuhodnou odbornou erudici, vysoce nadstandardní znalost relevantní literatury, analytické schopnosti, argumentační vytržbenost a v neposlední řadě také stylistický talent.

Po úvodu, který poodhaluje autorovo intelektuální zázemí, přichází kapitola Democracy as Intellectual Taste, kde autor poučeně a sofistickovaně obhajuje provokativní tezi, že intra-disciplinární pluralismus v současné teorii demokracie není tak úžasná věc, jak se obvykle prezentuje. Projevuje se totiž spíše uzavřeností akademických sekt než vzájemně se obohacující diskuzí. Domnívám se, že tato kapitola je nejvíc propracovaná a zároveň nejvíc invenční z celé habilitační práce. Následující subkapitola Political Representation and Democratic Theory chápu především jako konkrétní ilustraci skutečnosti, že intra-disciplinární pluralismus nemusí (a snad ani nemůže) být produktivní, když chybí jasný a sdílený pojmový rámec. Tato kapitola splnila svůj zamýšlený kritický účel, neboť autor mě přesvědčil, že zorientovat se v současných teoriích politické reprezentace je téměř nadlidský úkol. Zdá se, že je extrémně náročné určit, jestli konkurenční teorie politické reprezentace mluví o tomtéž, nebo každá o něčem docela jiném, v čem přesně se liší, resp. o čem vlastně mluví. Ačkoli další subkapitola Majorities, Supermajorities, and Democratic Values se týká zejména technicky zaměřených témat teorie racionální volby, je napsaná přehledně, srozumitelně, a dokonce i čtivě. Nakonec připomíná, že i procedury kolektivního rozhodování musí být veřejně ospravedlněny, což nás posouvá ke kapitole Public Reason and the Structure of Public Justification, která je nosným pilířem celé habilitační práce. Zde se ukazuje, že habilitant má velmi blízko ke Gausově teorii. Osobně sympatizuji s jeho preferencí pro slabou idealizaci a slabý internalismus. V následující kapitole Public Justification in the Real World (Sort of) mě habilitant velmi potěšil svými výbornými znalostmi právní teorie. Např. perfektně pochopil, co je to právní pozitivismus, což dělá potíže i mnohým renomovaným právním filozofům. Argumenty ve prospěch názoru, že hlavním aktérem veřejného ospravedlnění je parlament, hodnotím jako přesvědčivé, mezi nimi zejména epistemické důvody. Vysoce oceňuji také postřeh ohledně tzv. moralistického omylu v lidsko-právním myšlení, ke kterému se níže ještě vrátím. Sedmá kapitola Some Objections to Public Justification nenechává čtenáře na pochybách, že veřejné ospravedlnění patří mezi centrální, intelektuálně náročná a vysoce diskutovaná témata současné politické filozofie. V závěru autor

potvrzuje, že jeho projekt bude pokračovat přibližně ve směru Gausovy teorie, ale možná se dočkáme překvapivých inovací.

Když se řekne veřejné ospravedlnění, na prvním místě mě napadne Jürgen Habermas, teprve s určitým odstupem za ním pak hlavní hrdinové této habilitační práce (Rawls, Gaus, Forst, Estlund, Vallier). Netvrdím, že je chyba, že habilitant ve své práci odsunul Habermase do pozadí. A zároveň mám plné pochopení, že mladý akademik netouží strávit zbytek života v zaprášené habermasovské knihovně. Nicméně domnívám se, že diskurzivní teorie může být pro jeho projekt relevantní a přínosná. Zkusím to ilustrovat na čtyřech příkladech.

1) Ve druhé kapitole si habilitant všímá skutečnosti, že teorie demokracie jakožto akademická disciplína je relativně chudá na dlouhodobější výměny mezi zastánci konkurenčních verzí demokracie. Diskuze se prý odehrávají především v rámci uzavřených akademických sekt, které jsou organizované okolo příbuzných světónáborů. Tyto sekty prý mluví jinými jazyky (sémantická diverzita), kterými odkazují k jiné sociální realitě (ontologická diverzita). To ale znamená, že intra-disciplinární pluralita v teorii demokracie není založená na názorové neshodě, ale spíše na tom, že každý mluví o něčem jiném. Ostatně, logickým předpokladem názorové neshody je, že oponenti zastávají neslučitelný názor na stejnou věc. Jestliže jsou zdroje plurality hluboké ve smyslu sémantické a ontologické diverzity, pak se nejedná o skutečné názorové neshody, ale o pseudospory, resp. mimoběžné diskurzy. Tzv. deep disagreements buď nejsou deep, nebo to nejsou true disagreements. Tady si dovoluji odkázat na diskurzivní teorii. Idealizovaný diskurz (v Habermasově smyslu) má tendenci k názorové konvergenci, protože jeho účastníci dokáží argumentačně konfrontovat své názorové neshody. Jestliže má habilitant pravdu ohledně situace v teorii demokracie, pak odhalil zejména její komunikační vady. Problém teorie demokracie není v tom, že by trpěla neústupnými názorovými spory, ale naopak v tom, že trpí nedostatkem skutečných názorových sporů.

2) Habilitant preferuje, abychom uvažovali požadavky veřejného ospravedlnění spíše v pojmech srozumitelných důvodů (intelligible reasons) než v pojmech důvodů, které lze sdílet (shareable reasons). Výraz 'srozumitelné důvody' se tu používá jako terminus technicus. Důvod pro určitý návrh je srozumitelný právě tehdy, když vhodně idealizovaní adresáti chápou tento důvod jako smysluplný alespoň z hlediska samotného předkladatele. I zde se domnívám, že diskurzivní přístup může být přínosný. Ospravedlňující důvody by měly být pro dané publikum srozumitelné už proto, že srozumitelnost (i v onom technickém smyslu) je presupozicí každého ospravedlnění. Jestliže totiž ani idealizovaní adresáti nechápou důvody pro předložený návrh jako něco, co je smysluplné alespoň z hlediska předkladatele, pak se jim doslova vnucuje pochybnost, zda se jedná o vážně míněný, resp. upřímný pokus o ospravedlnění.¹ Poskytování nesrozumitelných důvodů vytváří oprávněné podezření, že předkládání důvodů ve skutečnosti neplní roli ospravedlnění, ale jenom maskuje prosté donucení. Takové řečové akty jsou podle diskurzivní teorie komunikačně vadné.

3) Výhodou diskurzivního přístupu pro habilitantův projekt je také skutečnost, že hodnoty rovnosti a svobody nevysvětluje jako specificky liberální hodnoty, ale jako hodnoty, které jsou inherentní pro každou justifikaci, resp. intersubjektivní argumentaci. Jestliže se snažím někoho o něčem argumentačně přesvědčit, pak už samotným předkládáním svých argumentů implicitně uznávám, že jsme v rovném postavení jako diskuzní partneři. A současně uznávám, že je svobodná bytost, protože jeho přijetí argumentu plní svoji funkci pouze tehdy, když má

¹ Vallier, K. In Defence of Intelligible Reasons in Public Justification, In *The Philosophical Quarterly*. Vol. 66, No. 264, 2016, s. 605.

možnost volby, tedy nejen přijetí, ale také odmítnutí. Nemusíme si tedy klást otázku, zda máme do justifikačního diskurzu vpustit někoho, kdo neuznává hodnoty svobody a rovnosti. Vždyť už samotný fakt, že se někdo plnohodnotně účastní intersubjektívni argumentace, znamená, že tyto hodnoty implicitně uznává.

4) Habilitant má za to, že lidsko-právní diskurz trpí tzv. moralistickým omylem. To znamená, že prý implicitně používá logicky chybný úsudek: *Lidská práva jsou správná, a proto existují*. Opravdu je to chybný úsudek? Záleží na tom, jak chápeme závěr, že lidská práva existují. Opět může být nápomocná diskurzivní teorie, která se velmi dobře kombinuje s deflačním pojetím existence. Např. tvrzením, že existuje právo každého člověka na život, vyjadřují totéž jako tvrzením, že všichni lidé mají právo na život. Morálně zdůvodnit, že právo na život je správné, znamená morálně zdůvodnit, že všichni lidé mají právo na život. Takže, když morálně zdůvodním, že právo na život je správné, zdůvodnil jsem i to, že existuje právo každého člověka na život. A proto nemůže být logická propast mezi tvrzením, že právo na život je správné, a tvrzením, že existuje právo na život. Musíme ale mít na paměti, že lidská práva, z hlediska diskurzivní teorie, nejsou nic jiného než určité ospravedlněné nároky. A proto tvrdit, že lidská práva opravdu existují, neznamena nic víc než tvrdit, že tyto nároky jsou opravdu morálně zdůvodněné. Moralistický omyl vzniká až v okamžiku, když existenci lidských práv nechápeme v deflačně-diskurzivním, ale v robustně ontologickém smyslu.

Ovšem to jsou jen drobná doporučení, která habilitant může zvážit v rámci pokračování svého velmi hodnotného projektu.

V každém případě hodnotím jeho habilitační práci jako **vynikající** a vřele ji doporučuji k obhajobě.

Reviewer's questions for the habilitation thesis defence (number of questions up to the reviewer)

V habilitační práci se chápe morálka jako nástroj společenské evoluce, který podporuje společenskou spolupráci. S tím lze souhlasit, pokud to chápeme pouze tak, že existenci morálky lze vysvětlit evolučně. Společenská evoluce ale nemůže být garantem morální správnosti. Vždyť jejím produktem bývají i hrubě nemorální společenské instituce (např. otrokářství). Zároveň platí, že konkrétní příklady společenské spolupráce lze kritizovat z morálních pozic (např. kvůli vykořisťování). Kde tedy máme hledat zdroj morální správnosti?

Conclusion

The habilitation thesis entitled "Democracy as Public Justification: Towards a Non-Authoritarian Political Theory" by Pavek Dufek **fulfils** requirements expected of a habilitation thesis in the field of Political Sciences.

Date: 8. 6. 2020

Signature:

